

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

**ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑΙ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΙ ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ**

**ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ**

**ΕΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
1928**

Ε.Υ.Δ. της Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΕΤΕΡΑ ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΝ

ΥΠΟ

ΠΕΡ. ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ

Μετά τὸν βιβλιογραφικὸν ὑπερὸν Εὐλογίου Κουρῆ τοῦ Λαυριώτου παραθέτω καὶ γὰρ πάνυ μετριοφρόνως ψεκάδας τινὰς πεποιθῶς ὅτι ὁ γενεῖα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης μετὰ τῆς αὐτῆς ἀποδέχεται εὐμενείας τὰ τε μικρὰ καὶ τὰ ὀλίγα, μεθ' ἧς καὶ τὰ μεγάλα καὶ τὰ πολλὰ. Θεωρῶ ὁμῶς ἐπιβαλλόμενον καθῆκον νὰ προτάξω ἐνταῦθα ὀλίγας γραμμάς, προκειμένου περὶ ζητημάτων ἀρχῶν, λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῶν παρατηρήσεων, ἃς ἔκρινε καλὸν νὰ γράψῃ ὁ εἰρημένος λόγιος κληρικὸς με φιλόσογον καὶ διδακτικὸν ὕφος ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἔργον τῶν πρώτων συλλογῶν τῆς Ἑπειρωτικῆς βιβλιογραφίας καὶ δὴ τοῦ ἀφ' ἡμῶν εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντος καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ φίλου Λουδοβίκου Βυρχνέρου, καθ' οὗ ἰδιαιτέρως ἐπιτίθεται ἐλέγχων ἀδυσωπήτως τὰς ἐλλείψεις τοῦ «Βιβλιογραφικοῦ δοκιμίου» αὐτοῦ, ἐξαίρων δὲ μετὰ πολλῆς ἀιταρεσκειᾶς καὶ ὀλίγης, ὡς μὴ ὄφειλε, μετριοφροσύνης τὴν ἰδίαν πλουσίαν ἄλλως συλλογὴν, δι' ἣν πολλὰς τῶ ἀνδρὶ ὀφείλομεν χάριτας.

Καὶ τὰ μὲν ἀφορῶντα εἰς τὸν συνάδελφον Νῆικον Βέην καὶ εἰς τὴν ἐμὴν μετριότητα ἀντιπαρέρχομαι, ἀποκρούων κατ' ἀρχὴν πᾶσαν σκέψιν τείνουσαν νὰ καταστήσῃ τὸ ἐπιστημονικὸν τοῦτο σύγγραμμα πεδῖον ἐπιθέσεως καὶ ἀμύνης τῶν ἰδίων συνεργατῶν καὶ δὴ κατὰ τρόπον ἀνοίκειον εἰς τὰς αὐστηρῶς ἐπιστημονικὰς συζητήσεις. Τοῦτο μόνον ἐπιθυμῶ νὰ σημειώσω ὅτι δὲν εἶναι ἔγκλημα καθοσιώσεως ἢ μὴ χρήσις τῆς «Ἀλβανικῆς βιβλιογραφίας» τοῦ Αἰμιλίου Legrand ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἐρευνητῶν, τοῦ Βυρχνέρου δηλονότι καὶ τοῦ Βέην, ἀλλὰ τοῦναντίον ὀφείλεται αὐτοῖς μάλιστα εὐγνωμοσύνη, διότι δὲν ἠκολούθησαν τῇ εὐκοπωτέρᾳ μεθόδῳ τῆς ἀντιγραφῆς aus zweiter Hand, ὡς λέγουσι σκωπτικῶς οἱ Γερμανοί, ἀλλ' ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν μόχθον νὰ ἐρευνηθῶσι κατ' ἰδίαν καὶ περισυλλέξωσιν ἐκ πρώτων πηγῶν τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐπεξεργασθεῖσαν, ταξινομηθεῖσαν καὶ δημοσιευθεῖσαν βιβλιογραφικὴν ὕλην.

Δὲν γνωρίζω ἂν οἱ εἰρημένοι ἐρευνηταὶ εἶχον γνῶσιν τοῦ μνημονευθέντος καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Legrand δημοσιευθέντος ἔργου, ὡς

Ισχυρίζεται ὁ Λαυριώτης κακίζων τὴν ἄγνοιαν, εἰς ἐμὲ ὅμως τὸ ἔργον δὲν ἦτο ἄγνωστον μνημονευόμενον ἐν ταῖς προσθήκαις εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ σοφοῦ Γαλάτου, ἦν κατ' ἐντολὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἀνέγων ἐν εἰδικῇ ἐπιμνημοσύνῃ συνεδρία αὐτοῦ πρὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πολέμου. Καὶ ὁ σοφὸς δὲ φίλος ἄρχων Β. Μυστακίδης μὲ εἶχεν αὐθις ὑπομνήσει ταύτην κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Δὲν ἔλαβον οὐχ ἦτρον ὑπ' ὄψιν τὴν εἰρημένην βιβλιογραφίαν τοῦ Legrand, τοῦτο μὲν διότι δὲν μοι ἦτο πρόχειρος (παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας ζητήσεις ἐν τῇ μεγάλῃ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου δὲν ἔλαβον αὐτήν, κατελημμένην ἐπὶ μῆνας παρ' ἄλλων), τοῦτο δὲ διότι ἐφρόνουν ὅτι τὰ ἐν αὐτῇ σχετικὰ εἶχον ἤδη ἀναγραφῇ ὑπὸ τῶν ἑταίρων Βυρχνέρου καὶ Βέη, πολλῶ εἰδικωτέρων ἐμοῦ εἰς τὰ ζητήματα ταῦτα. Ἄλλὰ καὶ τὸ ἐμὸν παράπτωμα τοῦτο τῆς παραλείψεως οὐκ ἔστι, νομίζω, πρὸς θάνατον, τοσοῦτ' ἄλλο καθόσον αἱ ἐμαὶ βιβλιογραφικαὶ συμβολαὶ θεωρητέαι ὡς πάρεργα συμπληρώματα τῶν σχετικῶν ἐργασιῶν τῶν εἰδικωτέρων ἀνδρῶν, ἅτινα δὲν εἶναι δίκαιον νὰ μετρῶνται διὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ αἱ ἐργασίαι τῶν εἰδικῶν ἀσθηροῦ μέτρου, ὧσιν ἐχρήσατο ὁ Λαυριώτης πατήρ.

Φρονῶ ὅμως ὅτι ἐὰν κατὰ κακὴν τύχην καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, τοὺς εἰδικωτέρους, ἦτο ἄγνωστος ἡ βιβλιογραφία τοῦ Legrand, τοῦτο οὐδαμῶς θὰ ἦτιολόγει τὴν δριμεῖαν μομφήν, ἦν κατ' αὐτῶν ἐκτοξεύει ὁ Εὐλόγιος Κουρίλας, οὐδ' ἡ γνώσις ἀφ' ἑτέρου τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργον ἀποτελεῖ στοιχεῖον δόξης τινὸς μεγάλης εἰς τὸν γινώσκοντα, ἰδόντα τοῦτο κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν, ὡς αὐτὸς οὕτως ὁμολογεῖ, εἰς τὴν προθήκην ἀθηναίου βιβλιοπωλείου. ἢ εἰς τὸν τιμοκατάλογον εὐρωπαϊκοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου. Οἱ ὄντως σοφοὶ γνωρίζουσι πόσον εὐκόλως κατὰ τὴν ἑτησίαν βιβλιογραφικὴν πλημμυρίδα δύναται βιβλίον τι νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν καὶ τοῦ μάλιστα εὐσυνειδήτου ἐρευνητοῦ καὶ δὴ ὅταν τὸ βιβλίον δὲν ἀνάγεται εἰς τὸν κύκλον τῶν εἰδικωτάτων μελετῶν τοῦ ἐρευνητοῦ τούτου.

Καθῆκον εὐγνωμοσύνης καὶ δικαιοσύνης μοι ἐπιβάλλει ἰδιαιτέρως νὰ ἀποκρούσω ἐγὼ τὰς ὑπὸ τοῦ Λαυριώτου κατὰ τοῦ βαυαροῦ συναδέλφου ἐκφερομένας μομφάς, ἀφ' οὗ ἐκεῖνος δυστυχῶς δὲν δύναται πλέον ν' ἀπολογηθῇ. Ὁ ἀείμνηστος Λουδοβίκος Βύρχνερος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος καὶ προθυμότετος συνεργάτης τῶν «Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν», ἐφ' ᾧ καὶ ὀφείλομεν αὐτῷ πολλὴν εὐγνωμοσύνην. Πρὸ διετίας, ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρώτου τεύχους τοῦ περιοδικοῦ τούτου, ἀπετάθην πρὸς αὐτόν, ὡς καὶ πρὸς πολλοὺς ἄλλους ταυτοχρόνως σοφοὺς καὶ λογίους Ἑλληνας καὶ Ἑπειρωτάς, ζητήσας τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν ἀρωγήν. Ὁ Βύρχνερος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὅστις οὐ μόνον ἀπεδέχθη τὴν ἐμὴν παράκλησιν καὶ ὑπεσχέθη νὰ μοι ἀποστείλῃ τάχιστα τὴν ζητηθεῖσαν Ἑπειρωτικὴν βι-

βιβλιογραφίαν, ἣν μετριοφρόνως ἐπέγραψε «δοκίμιον», ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπιστημονικῆς εὐσυνειδησίας πιστῶς ἐτήρησε τὴν ταχθεῖσαν σύντομον προθεσίαν, ἐν ᾗ ἄλλοι, Ἕλληνες καὶ Ἑπειρώται, ἢ οὐδὲν ἀπῆντησαν εἰς τὴν θερμὴν καὶ ἱκετευτικὴν ἔκκλησίν μου, ἢ μένουσιν εἰσέτι—μετὰ πάροδον δύο καὶ πλέον ἐτῶν—ὀφειλέται τῆς ἀναληφθείσης ὑποχρεώσεως. Καὶ μόνον διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν προθυμίαν ταύτην εἶναι ἄξιος πολλῆς εὐγνωμοσύνης ὁ Βύρχνερος καὶ ἐπιεικείας καὶ δικαίας συγγνώμης εἶ ποῦ ἤμαρτε.

Κατὰ τὰ εἰρημένα ἡ βιβλιογραφικὴ συμβολὴ τοῦ φιλέλληνος βαναροῦ ἐγράφη ἐν μεγίστῃ σπουδῇ. Καίτοι δὲ ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ παρεκάλεσεν ἐπανειλημμένως, ὅπως διορθώσῃ αὐτὸς οὗτος πάντα τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια τῆς ἰδίας ἐργασίας, ἐν τούτοις δὲν ἐπετεύχθη τοῦτο ἕνεκα κωλυμάτων προερχομένων ἐκ χρονικῶν καὶ τοπικῶν αἰτίων. Αἱ παρεισφρήσασαι ἐπαναλήψεις ὀφείλονται εἰς τεχνικοὺς λόγους. Ἡ βιβλιογραφία ἦτο συνηρημολογημένη ἐκ μικρῶν δελτίων, κατὰ διαφόρους ὥρας καὶ ἡμέρας γραφέντων, ἅτινα προσεπεκολλήθησαν κατόπιν εἰς ἓν ὅλον ἐπὶ σειρᾶς φύλλων, εἶναι δ' εὐνόητον ὅτι οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων διπλᾶ τινα χάρτινα τεμάχια παρεισήχθησαν ἐκ παραδρομῆς καὶ οὕτω προέκυψαν αἱ εὐάριθμοι ἐπαναλήψεις. Ἀλλὰ φρονῶ ὅτι δὲν ἦτο καὶ τόση ἀνάγκη νὰ ἐνδιατρίψῃ μεθ' ὑπερβολικῆς ἐπιμονῆς ὁ λόγιος Λαυριώτης εἰς τὸ πλημμέλημα τοῦτο, διότι «*superflua non nocent*», ὡς ἔλεγον σοφώτατα οἱ Ῥωμαῖοι. Παρέλκει δ' ὅλως καὶ ἡ σειρὰ τῶν παραδειγμάτων, ἅτινα φέρει πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἰσχυρισμῶν του, διότι οὐδεὶς ἀμφιβάλλει περὶ τῆς καλῆς πίστεως τοῦ ἐπικριτοῦ. Σημειωτέον ὅτι τινὰ τῶν ἀβλεπτημάτων διώρθωσα εἰς τὸν ἐμὸν πίνακα, καὶ οὕτω προῆλθον μοιραίως νέαι ἐπαναλήψεις· δὲν προσέβην ὁμως εἰς συστηματικὸν ἔλεγχον καὶ μεθοδικὴν διόρθωσιν τοῦ ὅλου «βιβλιογραφικοῦ δοκίμιου» τοῦ Βυρχνέρου, τοῦτο μὲν ἐλλείψει χρόνου, τοῦτο δὲ διότι εἶχον ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ ἐν τοῖς «Ἑπειρωτ. Χρονικοῖς» δημοσιευομένη ἐκάστοτε βιβλιογραφία θεωρητέα ὡς πρόχειρος κατάταξις, ἥτινι θὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ πλήρης ἐξέλεξις καὶ διόρθωσις, ὅταν ἐπιστῇ, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, ἡ ὥρα τῆς τελείας ταξινομήσεως καὶ ἐκδόσεως τῆς ὅλης βιβλιογραφίας εἰς ἴδιον παραρτηματικὸν τοῦ περιοδικοῦ τούτου τεύχος. Δὲν λέγω βεβαίως ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ μνημονεύσῃ ὁ Κουρίλας τὰς ἐλλείψεις τῆς βιβλιογραφίας τοῦ Βυρχνέρου· τοῦναντίον μάλιστα φρονῶ. Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ γένηται τοῦτο κατὰ τρόπον συντομώτερον, μετριοφρονέστερον καὶ πρὸ παντὸς ἐπιεικέστερον, ἀφ' οὗ αὐτὸς οὗτος ὁ αὐστηρὸς ἐπικριτὴς ἐπικαλεῖται ἐν τῷ τέλει τῆς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ τὴν ἐπιεικείαν τῶν ἀναγνωστῶν, ἣν ὁμως ἀρνεῖται εἰς τοὺς ἐν τῇ περισυλλογῇ τῆς Ἑπειρωτικῆς βιβλιογραφίας προδρομοὺς αὐτοῦ. Ἡ δὲ μακρηγορία καὶ ἡ πα-

ράταξις σωρείας παραδειγμάτων, οὐδαμῶς τὴν ἐπιστήμην προάγουσαι, ἐπιβαρύνουσιν ἀσκόπως τὴν ἐκδοσὶν τοῦ περιοδικοῦ.

Ὁ Εὐλόγιος Κουρίλας καταγγέλλει πρὸς τούτοις ὅτι οἱ πρῶτοι συλλογεῖς τῆς ἡπειρωτικῆς βιβλιογραφίας δὲν ἀναφέρουσι κατὰ κανόνα τὸ σύνολον τῶν σελίδων ἐνὸς ἐκάστου τῶν ὑπ' αὐτῶν μνημονευομένων αὐτοτελῶν συγγραμμάτων. Ἐπιτραπήτω μοι νὰ παρατηρήσω εἰς τὸν λόγιον ἄνδρα, ὅτι σπεύδων εἰς κατάκρισιν ἀδικεῖ καὶ ἄγεται εἰς ὑπερβολικὰς καὶ ἀσυνήθεις ἀξιώσεις. Ἐξηγοῦμαι δέ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν βιβλιογραφίαν οὐδαμῶς εἴθισται νὰ σημειῶνται αἱ σελίδες τῶν αὐτοτελῶν συγγραμμάτων, οὐδὲ τὸ σχῆμα τούτων, ἀλλὰ μνημονεύονται, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μόνον αἱ σελίδες τῶν πραγματειῶν, αἵτινες εἶναι κατακεχωρισμέναι ἐν περιοδικοῖς ἢ ἄλλοις πολυτόμοις συγγραμμάσιν, καὶ τοῦτο πρὸς εὐχερεστέραν εὑρεσιν τῆς ἐκάστοτε ζητουμένης μελέτης. Διὰ τὰς αὐτοτελεῖς συγγραφὰς ἀρκεῖ μόνον ἡ μνεία τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐκδόσεως. Εἴθισται δ' ὡς ἐκ τούτου, ὅπως διὰ τὰς ἀχρονολογήτους ἢ ἄνευ μνείας τόπου ἐκδόσεως συγγραφὰς γίνηται χρῆσις τῶν καθιερωμένων λατινικῶν λέξεων «*sine anno, sine loco*» ἢ τῶν ἀρχικῶν τούτων στοιχείων (s.a., s.l.), οὐδέποτε δὲ καὶ τῶν λέξεων «*sine numero pagina- rum*». Ἡ μνεία τοῦ συνόλου τῶν σελίδων τῶν αὐτοτελῶν συγγραμμάτων καὶ τῶν ἐν τῇ ἐμπορίᾳ τιμῶν αὐτῶν καὶ τὸ ὄνομα τῶν ἐκδοτικῶν οἴκων εἶναι οὐχὶ ἐπιστημονικὴ, ἀλλ' εἰς εὐνοήτους ἐμπορικοὺς λόγους ὀφειλομένη βιβλιοπωλικὴ συνήθεια, ἧς γίνεται ἐνίοτε χρῆσις καὶ ἐν ταῖς βιβλιοκρισίαις πρὸς ὁδηγίαν τῶν βουλομένων ν' ἀγοράσωσι τὸ κρινόμενον βιβλίον. Ἀπαιτῶν ὁ Λαυριώτης νὰ ἐπεκτείνωμεν γενικῶς τὴν συνήθειαν ταύτην καὶ ἐπὶ τὴν ἐπιστημονικὴν βιβλιογραφίαν, προτείνει ἀρχὴν μὴ κοινῶς παραδεδεγμένην, ἀδικεῖ δὲ κατακρίνων τοὺς μὴ στοιχοῦντας αὐτῇ. Ἡ σημείωσις τῶν σελίδων βεβαίως δὲν βλάπτει, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐπιστημονικῶς ἀπαραίτητος, οὐδὲ σφάλμα ἢ παράλειψις αὐτῆς, ὡς ἐσφαλμένως φρονεῖ ὁ Λαυριώτης. Καὶ ἡ μακρὰ δὲ δικαιολογία αὐτοῦ, διότι δὲν ἀναφέρει ἐκάστοτε τὰ τυπογραφεῖα καὶ τὰ ἐκδοτικὰ καταστήματα, ἐξ ὧν προέρχονται τὰ μνημονευόμενα συγγράμματα, παρέλκει ὅλως, διότι οὐδὲ τοῦτο εἴθισται νῦν ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ βιβλιογραφίᾳ.

Περαιτέρω ἐξαιρεῖ μετὰ περισσῆς αὐταρεσκείας ὁ ἐρίτιμος συνεργάτης, ὅτι κατώρθωσε νὰ περισυλλέξῃ περὶ τοὺς χιλίους ἀριθμοὺς συγγραμμάτων περὶ Ἀλβανίας, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς ὁμοῦ πρὸ αὐτοῦ συλλογεῖς χιλίας καὶ διακοσίας μόνον συγγραφὰς ἀπηρίθμησαν. Καὶ διὰ μὲν τὸ πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ πολλὰς ὀφείλομεν τῷ λογίῳ ἀνδρὶ χάριτας, οὐχὶ ὅμως καὶ διὰ τοὺς ἀκαίρους καὶ ἀσκόπους στατιστικοὺς ὑπολογισμοὺς, δι' ὧν ὑποδεικνύει τὸν ὄγκον τῆς ἰδίας συνεισφορᾶς, διότι εἰς τὴν ἐπιστήμην ἰσχύει ὁ θεαγγελικὸς κανὼν ὅτι ὁ ὀβολὸς τοῦ ἀδυνάτου εἶναι τόσον εὐπρόσδεκτος,

δσον καὶ τὸ τάλαντον τοῦ ἰσχυροῦ. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐὰν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ εἰς περισυλλογὴν ἡπειρωτικῆς βιβλιογραφίας ἀσχοληθέντες, ἔθετον εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν τὰ αὐτὰ εὐρύτατα ὄρια, ἅτινα ἔθετο ἐκεῖνος, καὶ συμπεριελάμβανον ἐν αὐτῷ καὶ πάντα τὰ γενικῆς φύσεως ἱστορικὰ καὶ γεωγραφικὰ καὶ ἄλλα ποικίλα συγγράμματα, ἐν οἷς μόνις παρέργως γίνεται λόγος βραχὺς περὶ τῆς Ἑπείρου ἢ καὶ περὶ μόνης τῆς Ἀλβανίας, ὡς καὶ τ' ἀφορῶντα εἰς τοὺς ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλλάδι καὶ ταῖς νήσοις ἀλβανοφώνους Ἕλληνας, καὶ ἐμνημόνευον ὡς συγγραφεὺς (δι' ἰδιαιτέρων ἀριθμῶν) καὶ τὰς μᾶλλον ἢ ἤττον συντόμους καὶ κατὰ κανόνα ἤκιστα ἐπιστημονικῶς λόγου ἀξίας βιβλιοκρισίας, αἵτινες, κατὰ τὴν ἐπικρατούσαν συνήθειαν, μόνον μετὰ τὸν τίτλον τοῦ κρινομένου συγγράμματος καὶ ἐν παρενθέσει μνημονεύονται, τότε θὰ ἠδύναντο καὶ ἐκεῖνοι οὐχὶ διὰ χιλίων, ἀλλὰ διὰ τρισχιλίων καὶ ἐπέκεινα ἀριθμῶν νὰ πλουτίσωσι τοὺς βιβλιογραφικοὺς αὐτῶν πίνακας, προϋποτιθεμένου βεβαίως ὅτι θὰ εἶχον καὶ τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν, ὃν ἐκεῖνος διαθέτει ἐν τῷ ἄνευ κοινωνικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν περισπασμῶν ἡρέμφῳ καὶ θαυμασίῳ βίῳ τοῦ Ἀθωνος, αὐτόχρομα *beatus quia procul negotiis!*

Παρασυρθεὶς ὑπὸ τῆς ῥύμης τῶν σκέψεων ἐπεξετάθην ὑπὲρ τὸ δέον καὶ ἐσπατάλησα πολὺτιμον χρόνον καὶ χῶρον, ἅτινα ἠδύναντο νὰ διατεθῶσι σκοπιμώτερον διὰ σπουδαιότεραν ὑπόθεσιν. Ἀλλ' ὄπωσθήποτε καὶ τ' ἀνωτέρω ἔπρεπε νὰ γραφῶσιν οὐ μόνον διὰ νὰ τεθῶσι τὰ πράγματα εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν, καὶ ν' ἀποδοθῇ δικαιοσύνη εἰς ἀείμνηστον πολὺτιμον συνεργάτην ἀναπολογῆτως ἐλεγχόμενον, ἀλλὰ καὶ ἵνα εὐκαιρίας δοθείσης ὑποδειχθῇ πρὸ παντὸς καὶ ἀπαξ διὰ παντὸς εἰς δλους τοὺς πολυτίμους συνεργάτας τῶν «Ἑπειρ. Χρονικῶν» ὅτι πρὸς ὠφέλειαν τοῦ περιοδικοῦ δέον τοῦτο μὲν ν' ἀποφεύγῃσι τὸ ὕψος τὸ προκαλοῦν κατ' ἀνάγκην ἀπολογητικὰς ἢ ἐπανορθωτικὰς ἀπαντήσεις, τοῦτο δὲ νὰ εἶναι ἐπιστημονικώτατοι καὶ κατὰ τὸ δυνατόν φειδῶλοι περὶ τὴν φρασεολογίαν, περιοριζόμενοι εἰς τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα, καὶ ἀείποτε ἐπιεικεῖς πρὸς τὰ ἀβλεπτήματα ἢ ἁμαρτήματα τῶν ἄλλων συνεργατῶν, ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἀτέρμον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, μετριόφρονες δὲ προκειμένου περὶ τῶν ἰδίων ὑπηρεσιῶν, καὶ μάλιστα ὅταν οἱ γράφοντες τυγχάνωσι κληρικοί, οἷς ἐπιβάλλεται ἰδιαιτέρως τὸ μετριόφρον καὶ τὸ ἐπιεικὲς καὶ τὸ ἀνεξίκακον ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἱερᾶς τάξεως, εἰς ἣν ἀνήκουσιν, ὡς ἀναπότρεπτον καθήκον. Ἔστω δὲ πᾶσιν ἡμῖν ἀρχὴ σεβαστῆ, ὅτι ὄκνον φέρει λογισμός· καὶ ἕτερα τοιαύτη ὅτι κρεῖττον διδάσκεισθαι ἢ διδάσκειν.

Καὶ τούτων μὲν ἄλλοις. Ἐν τέλει ἐπιθυμῶ νὰ προσθέσω ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς ἐκτάσεως καὶ τῶν ὀρίων τῆς ἡπειρωτικῆς βιβλιογραφίας. Ὁ μὲν Βύρχνερὸς ἄλλως σκεπτόμενος ἔθετο στενώτατα ὄρια παραλείψας τοὺς με-

σαιωνικοὺς συγγραφεῖς, ὡς μνημονευομένους ἐν τῇ Βυζαντινῇ Λογοτεχνίᾳ τοῦ Καρόλου *Krumbacher*, καὶ τὴν ἀρχαίαν βιβλιογραφίαν τῆς Ἑπείρου, ὡς ἀναφερομένην ἐν τῷ τετάρτῳ τόμῳ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήνων ἱστοριογράφων τοῦ Καρόλου *Müller*. Παρέλειψεν ὡσαύτως τὰ ἐπιγραφικά, ὡς καὶ τὴν ἀλβανικὴν βιβλιογραφίαν, ἐν ἣ πλεῖστα εὑρηγνται ἡπειρωτικά. Τὰ ὄρια ἐπεχείρησα νὰ ἐπεκτείνω ἐγὼ συμπεριλαμβάνων ἐν μέρει καὶ τὴν βιβλιογραφίαν ταύτην, δι' οὗς λόγους ἐσημείωσα ἐν τῷ βραχεῖ προλόγῳ τῆς πρώτης μου συμβολῆς. Ἐπαινῶν τὴν ἀπόπειραν ταύτην ὁ Εὐλόγιος Κουρίλας θέτει εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἕξι εὐρύτερα ὄρια, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἡ βιβλιογραφία αὐτοῦ παύει πλέον οὕσα καθαρῶς ἡπειρωτικὴ καὶ προσλαμβάνει διπλοῦν χαρακτήρα, ἡπειρωτικόν τε καὶ ἀλβανικόν συγχρόνως. Ὁρθῶς δ' ἐπεγράφη ἡ συλλογὴ «βιβλιογραφία Ἑπείρου καὶ Ἀλβανίας». Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἄλλοι ἄλλην δύνανται νὰ ἔχωσι γνώμην. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ οὐ μόνον δὲν κατακρίνω, ἀλλὰ καὶ ἐπαινῶ τὴν εἰρημένην ἄποψιν καὶ συνιστῶ ὅπως, ἕνεκα τοῦ δυσκολωτάτου καθορισμοῦ τῶν ὁρίων τῆς γνησίως ἡπειρωτικῆς ἀπὸ τῆς καθαρῶς ἀλβανικῆς βιβλιογραφίας, λόγῳ τῶν στενωτάτων δεσμῶν τῶν συνεχόντων τὰς δμόρους καὶ ἀδελφὰς χώρας καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ ὁμαίμονας λαοὺς αὐτῶν, ἐν τῷ ἐν ἀπωτέρῳ μέλλοντι δημοσιευθησομένῳ αὐτοτελεῖ βιβλιογραφικῷ τόμῳ συμπεριληφθῶσι πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ περὶ Ἑπείρου καὶ Ἀλβανίας συγγραφαί, ἵνα ἀποτελεσθῇ οὕτω βιβλιογραφικὸν μνημεῖον μέγα καὶ τέλειον, περιέχον πᾶσαν τὴν διεθνή ἐπιστημονικὴν κίνησιν τὴν ἀφορῶσαν εἰς ἀμφοτέρας τὰς χώρας. Καὶ οὕτως ἡ μὲν ἐπιστήμη οὐδὲν ζημιοῦται, ἡ δὲ ἔρευνα τὰ μέγιστα ὑποβοηθεῖται καὶ προάγεται. Οἱ δὲ μέλλοντες ν' ἀσχοληθῶσι περὶ τὰ πράγματα τῆς Ἑπείρου ἢ τῆς Ἀλβανίας, καὶ πρώτιστα πάντων αὐτοὶ οἱ ἀδελφοὶ Ἀλβανοί, ἔσονται ἡμῖν εὐγνώμονες διὰ τὰς ὑπηρεσίας, αἱ θὰ παράσχῃ εἰς τοὺς ἐρευνητὰς τῶν χωρῶν τούτων καὶ τῆς ἱστορίας αὐτῶν τοιαύτη πλήρης, ὡς τὸ δυνατόν, βιβλιογραφικὴ συλλογὴ.

Ἐν Βερολίνῳ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1928.

Σημ. Ἐνεκα λόγων τεχνικῶν, σχετιζομένων πρὸς τὴν σκοπούμενην συνολικὴν ἐκτύπωσιν τῆς βιβλιογραφίας, σημειοῦνται ἐν τῷ οἰκείῳ τόμῳ καὶ πᾶσαι αἱ ἐν τοῖς μέχρι τοῦδε ἐκδοθεῖσι δυσὶ τόμοις τῶν «Ἑπειρο-Χρονικῶν» δημοσιευθεῖσαι ἐργασίαι. Παρέχεται δ' οὕτω καὶ εὐκολία εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους λογίους, ἀπαλλασσομένους τοῦ κόπου ν' ἀνατρέχωσιν ἕκαστοτε εἰς τὰ καθ' ἕκαστα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ.

- 1544 *Gaulteron de Cenquoins*. Guillaume, Secrétaire de M. de Montluc, conseiller du Roy et son ambassadeur auprès de la Seigneurie de Venise, Scanderbeg. Commentaires d'aucunes choses des Turcs et du Seigneur George Scanderbeg, Prince d'Epire et d'Albanie etc. Paris, Imprimerie de Denys Janot, petit in 16° (πιθανῶς μετάφρασις τοῦ συγγράμματος τοῦ Βαρλετίου).
- 1662 *Buszières, Joannis de, S. J.*, Scanderberg, Poema, Sumpt. Guill. Barbier, Joannis Girin et Franc. Comba in vico Mercatorio, sub signo Prudentiae MDCLXII; orné de 8 gravures et d'un frontispice. (Ἀφιερῶται εἰς τὸν Λουδοβίκον ΙΔ').
- 1684 *Pufendorf, Georgii, Castriotae Scanderbeg vulgo dicti historia compendio tradita . . . . . MDCLXXXIV*, in 12° (46 p, Περβ. Legrand, Bibliographie Albanaise, ἀρ. 75. χαρακτηρίζεται ὡς «introuvable»).
- 1788 *Anonymi*, Den Store Castriotto af Albanien kallad Scanderbeg historia, Stockholm (σουηδικὴ μετάφρασις τοῦ συγγράμματος τοῦ Zannovich).
- 1875 *Ζώτου Μολοσσῶ*, Ἑπειρωτικαὶ μελέται (Πρόδρομος τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Κ/πόλει Ἑπειρωτικοῦ Συλλόγου, Τόμ. Α', Βιβλ. Α' Πολιτικόν, τεῦχος α' πρὸς χρῆσιν τῶν Γυμνασίων ἐν Ἀθήναις (σελ. 144 καὶ ἰς' προλεγομ.).
- 1884 *Κουλουριώτη, Ἀναστ.*, Ἀλβανικὰ Πάρεργα ἤτοι Λόγος περὶ συστάσεως Συνδέσμου «οἱ Ἀλβανοὶ ἀδελφοὶ» ἐκφωνηθεὶς τὴν 4ην Ἰουνίου 1883 ἐν τῷ Φιλ. Συλλ. «ὁ Παρνασσός», ἐν Ἀθήναις. *Suffley*, Albania mediaevalis, delineavit Kohlberger, 1,750 000 . . . . .
- 1899 *Παπαδοπούλου Κεραμέως, Α.*, Ἰωαννίνων συνοικισμὸς ἐν Δελτίῳ Ἰ. καὶ Ἑ. Ἑταιρείας, ἐν Ἀθήναις (σελ. 451—55).
- 1894 *Ζιάνα, Μ. Ι.*, Θεσπρωτικὰ ἀρχαιολογήματα παρὰ τὴν Τσουρέλαν ἐν «Ἑβδομαδιαία Ἐπιθεωρήσει» (Νεολόγου), τεῦχος Σεπτεμβρίου μετὰ μικροῦ ξυλογραφήματος).
- 1895 *Ἀνωνύμως*, Γεώργιος Καστριώτης ἐν τῇ «Νέα Ἡμέρα», ἀρ. 1062, 7/19 Ἀπριλίου, Τεργέστη.
- 1899 *Λεσίου, Χαρ.*, Ὁ Ἑπειρώτης (ἡμερολόγιον), ἔτος Α' ἐν Κωνσταντινουπόλει.
- 1900 *Ἀθθεντοπούλου, Μηνᾶ*, Λόγος ἐπιμνημόσυνος εἰς Χρηστάκη Ζωγράφον, Μέγαν εὐεργέτην τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου, ἐν Κ/πό-

Ε. Δ. Δ. Κ. τ. ΙΙ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

- λει. (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ε. Φ. Σ. ΚΖ) εἰς 16ον.
- 1900 **Δεσίου, Χαραλάμπους, Σεπεριώτου**, Ἑλληνικὸν Χρονολόγιον ἐδ' Ἑπειρώτης» ἔτος Β', ἐν Κ/πόλει. (Ἑπειρ. περιεχόμενα: Τὸ 1800 — 1900 ἐν Ἑπίρῳ σ. 42 ἐ., Μουσουλμανικαὶ οἰκογένειαι διακριθεῖσαι διὰ τὴν πρὸς τὸν Σουλτάνον πίστιν ἐν Ἑπίρῳ σ. 45 ἐ., Ἰωάννινα σ. 47 ἐ., Σχολαὶ Ἰωαννίνων σ. 52 ἐ., Ζαγόριον 59 ἐ., Κούρεντα 64 ἐ., Ἑπειρωτικὰ ἔθιμα 66 ἐ., καὶ 122 ἐ., Μέτσοβον 93 ἐ., Συρράκον κ. ἄ. σ. 99 ἐ., Ὠραία Πρεμετὴ 104 ἐ., Μοιρολόγια κ. ἄ. ποιήματα καὶ ᾠδαί σ. 116 ἐ., καὶ 129 ἐ., Τμήματα ἐκκλησιαστικὰ τῶν Ἑπειρωτ. ἐπαρχιῶν σ. 120 ἐ., Μητροπολίται καταγόμενοι ἐξ Ἑπίρου σ. 128 ἐ.).
- 1901 **Δεσίου, Χαραλάμπους, Σεπεριώτου**, Ἑλληνικὸν Χρονολόγιον ἐδ' Ἑπειρώτης», ἔτος Γ', ἐν Κ/πόλει, σ. 116 μετὰ τοῦ πίν. συνδρομητῶν). (Ἑπειρ. Περιεχόμενα. Ἡ Ἑπειρος εὐάνδρος σ. 21 ἐ., Τμήμα Μαλακασίου κ. ἄ. σ. 23 ἐ., Μοιρολόγια Ἑπειρωτικὰ κ. ἄ. ποιήματα καὶ ᾠδαί, δίστιχα καὶ παροιμίαι, σ. 31 ἐ., καὶ 63 ἐ., Λαλούμεναι γλῶσσαι ἐν Ἑπίρῳ 38 ἐ., Ἡ ἐπιρροὴ τῶν Ἑπειρωτῶν κτλ. 43 ἐ., Πολυζώης Λαμπαντισιώτης 50 ἐ., Διαθήκη Κωνσταντίνου Ζάππα 52 ἐ., περὶ Πρεμετῆς σ. 58).
- 1904 **Οἰκονόμου, Σπυριδῶνος Σ.**, Ἱερὰ Μονὴ Γηρομερίου ἐν «Ἐκκλησ. Ἀληθεία» ἐν Κωνσταντινουπόλει (τεῦχος Ὀκτωβρίου (σελ. 471-72).
- 1904 (;) **Παπαδοπούλου Κεραμέως, Α.**, Παρατηρήσεις εἰς τὰ Ἑπειρωτικὰ τοῦ Βασιλιέφσκη, δημοσιευθ. ἐν τοῖς Βυζαντ. Βρεμμένικ III 1896, ἐν Βυζαντ. Βρεμμένικ, ἐν Πετροπόλει.
- 1908 **Μηλιοπούλου, Ι.**, Ποῦ ἔκειντο τὰ Ὀνωράτου, Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ. Λ σ. 215 κ. ἐπ.
- 1909 **Σκοτίδου, Ν.**, Ἡ Β. Α. Ἑπειρος καὶ ἡ Ἀλβανία ἐν «Παναθηναίους» τεῦχος 200 σ. 218—21, ἐν Ἀθήναις.
- 1909 **Petridēs, Assomptioniste, Jean Apokaukos etc.** Ρωσσ. Ἀρχαιολογ. Ἰνστιτ. Κ/πόλεως XIV.
- 1909 **Προοδευτικοῦ**, Ἀλβανοὶ καὶ Ἀλβανισταὶ ἐν ἐφημερίδι «Νεολόγῳ» μηνὸς Αὐγούστου (ἄρθρα Α', Β', Γ' καὶ Δ') ἐν Κωνσταντινουπόλει.
- 1911 **Σπυριδάκι, Ἀθ. Ι.**, Ζῶντα γλωσσικὰ μνημεῖα ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἑπίρου, ἐν Μηνιαίῳ Παραρτήμ. τῆς ἐφημ. «Ἀθῆναι», ἔτ. Δ' ἀρ. 11 σελ. 3640, ἐν Ἀθήναις.
- 1914 **Jirecek, C.**, Albanien in der Vergangenheit ἐν «Oesterreichische Monatschrift für den Orient», Wien.
- 1924 (;) **Ἀνωμόως**, Die Schreibweise der bisher italienisirten

- Ortsnamen Albaniens: Petermanns Mittheilungen. Τεύχος Αὐγούστου, σ. 300—301.
- 1914 *Oberhammer, Eugen*, «Albanien», Ein Blick auf das Land und seine Geschichte, S. A. aus: «Was will das Oesterreichische Albanien—Kommittee?» Wien. (Ἐν σελ. 12—13 ὁποσημειώσεις, ἐν αἷς καὶ ἕτεραι πηγαὶ σχετικαί).
- 1914 *Epire du Nord, Thrace, Asie Mineure, Echelle 1 : 2,175,000 Limites d'Etats, Limite de l'Epire du Nord, Ligne de la décision de Florence de 1914, Paris.* (Populations grecques en Asie Mineure etc. en dehors des frontières actuelles du Royaume de Grèce).
- 1914 *Boissonnas, Fr*, L'image de la Grèce. L'Epire, berceau des Grecs, Genève. (Λεύκωμα φωτογραφιῶν).
- 1914 *Ruaux, René*, La malheureuse Epire, Paris (illustré).
- 1914 *Ζήνωνος, Κώστα*, Δυστυχισμένη Ἑπείρος, Κάϊρον. (Μετάφρασις τοῦ ὁμωνύμου γαλλικοῦ ἔργου τοῦ René Ruaux).
- 1914 *Χρηστοβασίλη, Χ.*, Ἱστορία τῆς ἀρπαγῆς τῶν δέκα ἕξ χωριῶν τῆς ἐπαρχίας Φιλιατῶν καὶ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῶν παρὰ τῶν Τουρκαλβανῶν Ντεμάτων καὶ Σεϊκάτων καὶ ἐνέργειαι πρὸς ἀπόσεισιν τοῦ ἀγαθικοῦ ζυγοῦ ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ Ἑλληνοκρατίας, ἐν (i)
- 1914 *Χρηστοβασίλη, Χρ.*, Ἱστορικὸν τῆς ἀρπαγῆς τῶν δέκα ἕξ χωριῶν κτλ. σελίδες 22. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφ. Π. Α. Πετράκου.
- 1915 *Skendo, Lumo*, L'affaire de l'Epire; le martyr d'un peuple, Sofia (48).
- 1915 *Χρηστοβασίλη, Χ.*, Ἡ Ἱμλιακοποίησις τῶν Κεφαλαιοχωριῶν τῆς Ἑπείρου κτλ. σελ. 23. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Π. Α. Πετράκου.
- 1919 *Ξανάκη, I.*, ἱατροῦ, Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς πολιορκίας τῶν Ἰωαννίνων, μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τοῦ Guy de Chantepleur.
- 1919 *Eden, Morton, F.*, Albania; Its discontents and their origin, London (23).
- 1919 *Skendo, Lumo*, Les Albanais chez eux et à l'étranger; avec lettre-préface de Eugène Pittard, Lausanne (27).
- 1919 *Lako, N.*, Les droits de l'Albanie, Boulogne (Seine),
- 1919 *Skendo, Lumo*, Les revendications albanaises, Lausanne (11) ἐν τῇ σειρᾷ «Peuples libres».
- 1920 *Tozzi, Giulio*, L'Albania e il suo incerto destino; (conferenza). Milano (XI, 49) ἐν τῇ σειρᾷ «Le pagine dell'ora», 71.

- 1920 *Kolovani, Démètre*, La question de Koritza, Paris (95).
- 1920 *Dukagjin—Zadeh*, Basri bey, L'Albanie indépendante et l'Empire Khalifal ottoman; avec préface de Claude Farrère, 2e éd., Paris (XVI, 81).
- 1920 *Lamouché*, Léon, et autres. La question albanaise; études recueillies et publiées par les soins de Démètre Beratti, Paris (109) ἐν τῇ σειρᾷ «Les droits des petits peuples devant la Conférence de la paix».
- 1920 Γεδεών, *Μανουήλ*, Βασιλικὴ καὶ Βάγιας ἐν Φαναρίῳ, ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» τευχ. 19 σελ. 155—156.
- 1920 *Μυστακίδου, Β. Α.*, Ἀλῆ Τεπελενλῆς καὶ Πατριάρχης ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ, ἐν Κωνσταντινουπόλει (σελ. 172—73), τευχος Μαΐου.
- 1920 *Ντίσου, Ν.*, Περὶ τῶν τοπωνυμιῶν Τσαμαντᾶ καὶ Τσιαμουργιάς ἐν ἔφημ. «Ἑπειρος», φύλλ. 14 καὶ 18 Ὀκτωβρ., ἐν Ἰωαννίνοις.
- 1920 Ἀθηνάγορα, *Μ. Πρωτοσυγκέλλου*, (νῦν Μητροπ. Παραμυθίας), Ἡ Κυρὰ Βασιλικὴ καὶ τὰ Πατριαρχεῖα. Ἐν περιοδικῷ «Νέος Ποιμὴν», ἔτος Β', τευχ. 415, σελ. 209 ἔ. ἐν Κ/πόλει.
- 1921 Ἀθηνάγορα, *Μ. Πρωτοσυγκέλλου*, (νῦν Μητροπ. Παραμυθίας), Θανάσης Βάγιας, ἐν Κπόλει.
- 1921 *Frangulis, A. F.*, L'Albanie et l'Épire du Nord, Paris.
- 1922 *Frangulis, A. F.*, L'Épire du Nord devant la conférence de la Paix, Paris.
- 1923 Ἀθηνάγορα, *Μ. Πρωτοσυγκέλλου*, (νῦν Μητροπ. Παραμυθίας). Ἑπειρωτικαὶ Σελίδες, τευχ. Β'. Ἱστορικαὶ ἐπανορθώσεις. Ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Ἡ ἐν τῷ Φρουρίῳ τῶν Ἰωαννίων σχολῆ τῶν Δεσποτῶν, ἐν Ἀθήναις.
- 1923 Ἀθηνάγορα, *Μ. Πρωτοσυγκέλλου*, (νῦν Μητροπ. Παραμυθίας), Ἱστορικαὶ ἐπανορθώσεις. Ἐν Δελτίῳ Ἰ. καὶ Ἐ. Ἑταιρείας. τόμ. Η', σελ. 558—565 ἐν Ἀθήναις.
- 1923 *Χρηστοβασίλη, Χ.*, Ὁ Μᾶρκο Μπότσαρης σελ. 64. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ Τυπογραφείου «Ν. Ἄστεος».
- 1924 *Χρηστοβασίλη, Χ.*, Ἀπόκρυφες ἢ συνθηματικὲς γλώσσες στὴν Ἑπειρο ἐν Ἑβδομαδ. περιοδικῷ «Θησαυρός», τόμος Β', τευχ. 48, ἐν Ἀθήναις.
- 1924 Ἀθηνάγορα, *Μητροπολίτου Παραμυθίας*, Περὶ τῆς Μητροπόλεως τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς καταλήψεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐν ἔφημερ. «Ἑπειρος», ἔτος ΙΕ'ον ἀριθ. 1930/86 τῆς 17^{ης} Ὀκτωβρίου, ἐν Ἰωαννίνοις.

- 1924 Ἀθηναγόρα, Μητροπολίτου Παραμυθίας, Περὶ τοῦ Ναμασκιᾶχ, ἐν ἔφημ. «Ἑπειρος», ἔτος ΙΕον ἀρ. 1937,93 τῆς 17ης Δεκεμβρίου, ἐν Ἰωαννίνοις.
- 1924 Ἀθηναγόρα, Μ. Πρωτοσυγκέλλου, (νῦν Μητροπ. Παραμυθίας), Γεώργιος Κίτσος ἀδελφὸς τῆς Κυρᾶ-Βασιλικῆς ἐν ἔφημ. «Στερεὰ Ἑλλάς» Μεσολογγίου (μέρος μόνον τῆς πραγματείας ἐδημοσιεύθη, τὸ δὲ ὑπόλοιπον μένει ἀνέκδοτον).
- 1924 Νίτσου, Νικολάου, Μονογραφία περὶ τῆς ἐν Τσαμαντᾶ τῆς Ἑπείρου ἐνοριακῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου Καμύτζιανης, ἐν Ἰωαννίνοις.
- 1924 Ἀγαθοῦ, Εὐσταθίου Α., Οἱ Ἴταλοι ἐν Κερκύρα, ἐν Ἀθήναις. (Δολοφονία Στρατηγοῦ Τελλίνι καὶ ἐπίθεσις Ἰταλῶν κατὰ Κερκύρας).
- 1925 Lâsturel, P., L'affaire grécoitalienne de 1923, Paris (Δολοφονία τοῦ στρατηγοῦ Τελλίνι).
- 1925 Ἀθηναγόρα, Μ. Πρωτοσυγκέλλου, (νῦν Μητροπ. Παραμυθίας). Σπερμολογίαι περὶ τῶν ἐσχάτων τῆς Κυρᾶ-Βασιλικῆς ἐν «Δελτίῳ Ἰστ. καὶ Ἐθν. Ἑταιρείας» τόμ. Θ'. σελ. 610—616 ἐν Ἀθήναις.
- 1926 Νίτσου, Ν., Μονογραφία περὶ τῆς ἐν Ηλείῳ κώμης τοῦ Τσαμαντᾶ, ἐν Ἀθήναις.
- 1926 Stickney, Edith Pierpont, Southern Albania or Northern Epirus in European international affairs 1912—1923, Stanford Cal. (XI, 195).
- 1926 Ἀθηναγόρα, Μητροπολίτου Παραμυθίας, Περὶ τοπωνυμιῶν. Ἐν ἔφημερίδι «Ἐλευθερία», ἔτος Δον ἀρ. 317 τῆς 16ης Δεκεμβρίου, ἐν Ἰωαννίνοις.
- 1926 Σπυρίδωνος Βλάχου, Μητροπολίτου Ἰωαννίνων, Πρὸς τοὺς Πανέλληνας λογίους καὶ Ἑπειρώτας ἐν «Ἑπ. Χρ.» ἔτ. Α' σ. 1—4, ἐν Ἰωαννίνοις.
- 1926 Χατζιδάκι, Γεωργίου Ν., Ἡ Ἑπειρος καλεῖ τοὺς ἐρευνητάς της, αὐτόθι σ. 5—6.
- 1926 Βύρχνερ, Δουδοβίκου, Δοκίμιον βιβλιογραφικὸν τῶν περὶ τῆς Ἑπείρου κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους δημοσιευθέντων, αὐτόθι σελ. 6—38.
- 1926 Ἀναγνωστοπούλου, Γ. Π., Ἐπίγραμμα τοῦ Wilamowitz ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῶν Ἰωαννίνων, αὐτόθι σ. 39—40.
- 1926 Νικολαΐδου, Κλεάνθους, Ὁ ἀνταγωνισμὸς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐν Ἑπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, αὐτόθι σ. 41—52.

- 1926 *Συγγοπούλου, Α.*, Μεσαιωνικά μνημεῖα Ἰωαννίνων, αὐτόθι σ. 53—62 καὶ 133—47 καὶ 295—303 (μετὰ πολλῶν εἰκόνων).
- 1926 *Βέη, Ν. Α.*, Ὁ Χριστόφορος Βαρλααμίτης καὶ τὸ βραχὺ χρονικὸν αὐτοῦ, αὐτόθι σ. 63—71 καὶ 120—132.
- 1926 *Βογιατζίδου, Ι. Κ.*, Συμβολή εἰς τὴν μεσαιωνικὴν ἱστορίαν τῆς Ἠλείου, αὐτόθι σ. 72—80.
- 1926 *Ἀναγνωστοπούλου, Γ. Π.*, Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἠλείου (ὁδηγία διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ τῶν), αὐτόθι σ. 81—101.
- 1926 *Χατζιδάκι, Γ. Ν.*, Βιβλιοκρισία (Β. Ἀναστασιάδου, Γεωργίου Γενναδίου βίος καὶ ἔργα), αὐτόθι 102.
- 1926 *Προηήρυξις* γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ, αὐτόθι σ. 103—4, σ. 198—200 καὶ 330—32.
- 1926 *Ἐπισημα Γράμματα* (Πατριαρχικά κτλ. ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τῶν «Ἠπ. Χρ.»), αὐτόθι σ. 105—9.
- 1926 *Ziebarth*, Ἐρίχου, Κυριακὸς ὁ ἐξ Ἀγκῶνος ἐν Ἠλείῳ, αὐτόθι σ. 110—19.
- 1926 *Σάρρου, Δημ. Μ.*, Γράμματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργης, αὐτόθι σελ. 148—157.
- 1826 *Σούλη, Χρ. Ι.*, Ἑπειρωτικὰ αἰνίγματα, αὐτόθι σ. 158—189 καὶ σ. 313—30.
- 1926 *Ρεμπέλη, Χαρ. Ν.*, Δημοτικὰ τραγούδια Βουρμπιάννης, αὐτόθι σ. 190—4.
- 1926 *Ἀναγνωστοπούλου, Γ. Π.*, Βιβλιοκρισία (C. Hoeg, Les Saracatsans κτλ.) αὐτόθι σ. 195—7.
- 1926 *Καρολίδου Π.*, Τί ἐστὶν Ἑπειρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, αὐτόθι σ. 201—2.
- 1926 *Ἀρθανιτοπούλου, Α. Σ.*, Ἑπειρῶται ἐν Θεσσαλίᾳ, αὐτόθι σ. 203—5 (μετ' εἰκόνας).
- 1926 *Λυοδουნიώτου, Κ. Ι.*, Ἀλέξιος Σπανός, αὐτόθι σ. 206—18.
- 1926 *Δένδια, Μ. Α.*, Ἑλένη Ἀγγελίνα Δούκαινα, βασίλισσα Σικελίας καὶ Νεαπόλεως, αὐτόθι σ. 219—94.
- 1926 *Φωτιάδου, Εὐαγγέλου Π.*, Συμβολή εἰς τὴν περὶ τοῦ Θανάση Βάγια ἔρευναν, αὐτ. σ. 304—312.
- 1926 *Γλωσσικὸς διαγωνισμὸς* (ἀποτέλεσμα), αὐτόθι σ. 333.
- 1927 *Σπυρίδωνος Βλάχου*, Μητροπολίτου Ἰωαννίνων, Πρόλογος «Ἠπ. Χρ.» ἔτ. Β' σ. 3—4.
- 1927 *Βιζουκίδου, Περ. Κ.*, Ἑπειρωτικῶν Θεσμίων ἔρευνα, αὐτόθι σ. 5—53.

- 1927 **Σωφρονίου, Εὐστρατιάδου**, πρῶην μητροπολίτου Λεοντοπόλεως, Ὁ Καμπανίας Θεόφιλος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων, αὐτόθι σ. 54—97 καὶ 244—68.
- 1927 **Σωτηρίου, Γεωργίου**, τὸ Κάστρον τῶν Ῥωγῶν, αὐτ. σ. 98—109 (μετ' εἰκόνων).
- 1927 **Βιζουκίδου, Περ. Κ.**, Συμβολαὶ εἰς τὴν ἑπειρωτικὴν βιβλιογραφίαν, αὐτ. σ. 110—126.
- 1927 **Βέη, Νίκου Α.**, Συμβολαὶ εἰς τὴν ἑπειρωτικὴν βιβλιογραφίαν, αὐτόθι, 127—152.
- 1927 **Ὀρλάνδου, Ἄντ. Κ.**, Μνημεῖα τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἑπείρου: Ἡ Κόκκινη Ἐκκλησία (Παναγία Βελλάς), αὐτ. 153-69 (μετ' εἰκόνων).
- 1927 **Δάσκαρι, Μιχαήλ**, Σημειώσεις περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Πάργας, αὐτ. σ. 170—72.
- 1927 **Πολυκάρπου Συνοδινοῦ**, Μητροπολίτου Γόρτυνος, Γρηγόριος Παλιουρίτης, αὐτόθι σ. 173—81.
- 1927 **Σούλη, Χριστοῦ Ι.**, Τὰ τραγούδια τοῦ Λοζάρου, αὐτ. σ. 182—200.
- 1927 **Μουσελλίμη, Σπ. Γ.**, Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ἑπείρου, αὐτόθι σ. 201—5.
- 1927 **Βιζουκίδου, Περ. Κ.**, Οἱ ξένοι σοφοὶ πρὸς τὰ «Ἑπειρ. Χρονικά», αὐτ. σ. 206—8.
- 1927 **Βιζουκίδου, Περ. Κ.**, Κριτικὰ σημειώματα, αὐτ. 209—17.
- 1927 **Χαιζιδάκι, Γεωργίου Ν.**, Ὁ πρῶτος τόμος τῶν «Ἑπειρ. Χρονικῶν», αὐτόθι σ. 218.
- 1927 **Προκήρυξις** γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ, αὐτ. σ. 227—8.
- 1927 **Γενναδίου, Ἰωάννου**, Τὰ «Ἰωαννητικὰ χειρόγραφα», ἡ διαρπαγὴ καὶ ἀπεμπόλησις αὐτῶν, αὐτόθι σ. 229—244.
- 1927 **Εὐστρατιάδου, Σωφρονίου**, Β' Τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Καμπανίας Θεοφίλου (συνέχεια), αὐτ. σ. 245—268.
- 1927 **Σάρρου, Δημ. Μ.**, Γράμματα ἀναφερόμενα εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργης (ἐπιστολαὶ Σουλιωτῶν, Ἀθανασίου Ψαλίδα, Χριστοφόρου Περραιβοῦ) αὐτ. σ. 269—285.
- 1927 **Σάρρου, Δημ. Μ.**, Ζαγοριακῶν Θεσμίων ἔρευνα, αὐτ. σ. 286—301.
- 1927 **Πολυκάρπου, Συνοδινοῦ**, Μητροπολίτου Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως, Μητροφάνης Γρηγοράς, αὐτ. σ. 302—3.
- 1927 **Γεωργίτση, Νέστορος**, Ἡ караμπεριά, αὐτ. σ. 304—6.
- 1927 **Μουσελλίμη, Σπ. Γ.**, Δημοτικὰ Τραγούδια τῆς Ἑπείρου, αὐτόθι σ. 307—11.
- 1927 **Σούλη, Χρ. Ἰ.**, Κριτικὴ καὶ βιβλιογραφία (κρίσεις περὶ τῶν συγγραμμάτων *Hans Treidler*, Epirus im Altertum: Studien

- zur historischen Topographie, Leipzig 1917. Γ. Δ. Χατζη (Πελλερέν), Τὸ μυστικὸ τοῦ Κάστρου (τῶν Ἰωαννίνων), ἱστορικά καὶ κριτικὰ σημειώματα περὶ τῆς ὀνομασίας τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων, ἐν Ἀθήναις 1926, Νικολάου Νίτσου, Μονογραφία περὶ τῆς ἐν Ἑπιρῶ κώμης τοῦ Τσαμαντᾶ, ἐν Ἀθήναις 1926, Τὰ Γιάννενα σὺν 1680 κτ' ὁ ἀγράμματος Δεσπότης (Δελτίον Βιβλιοθήκης Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, Χρόνος Α' Ἀθήνα 1927, Φυλλάδιο 1^ο, σ. 19—21, ἐκδιδόμενον ὑπὸ Ἡλ. Βουτιερίδου.
- 1927 Ἀνδρεάδου, Ὁδ., Κωνσταντῖνος Ἡροκλῆς Βασιιάδης, Βιογραφικὸν Παράρτημα «Ἡπ. Χρ.» «Ἑπειρωτικὸν Μνημεῖον» Συλλογὴ ἐκλιπόντων ἐπιφανῶν Ἑπειρωτῶν, ἐν Ἰωαννίνοις, σ. 1-18 (μετ' εἰκόνας).
- 1927 Βιζουκίδου, Περ. Κ., Βράνος Βωζάνης, αὐτ. σ. 19—38 (μετ' εἰκόνας).
- 1927 Γεωργίτση, Νέστορος, Γεώργιος Κονεμένος βέης καὶ Θωμᾶς Πασχίδης, αὐτόθι σ. 39—41 καὶ 46—9 (μετ' εἰκόνων).
- 1927 Δοσίου, Νικολάου, Σπυριδων Θ. Μανάρης, αὐτ. 43—45 (μετ' εἰκόνας).
- 1927 Καλιτσουνάκι, Ἰωάννου Ε., Δημήτριος Σεμιτέλος, αὐτόθι σελ. 50—57 (μετ' εἰκόνας).
- 1927 Παπαγεωργίου, Γαβριήλ, Νικόλαος Χ. Χαρισιάδης, αὐτ. σ. 58—9 (μετ' εἰκόνας).
- 1927 Ἀθηναγόρα, Μητροπολίτου Παραμυθίας, Περὶ Κυρα-Φροσύνης, ἐν ἔτημ. «Ἑπειρος», ἔτος Η'ον, ἀρ. 2587/738 μέχρι 2588/739 τῆς 24ης, 25ης καὶ 26ης Μαΐου, ἐν Ἰωαννίνοις.
- 1927 Albania; Revue d'archéologie, d'histoire, d'art et des sciences appliquées en Albanie et dans les Balkans; II, Milano—Roma—Paris (in 4°).
- 1927 Ugolini, Luigi M., Albania antica; Pubblic. sotto gli auspici della R. Società geografica italiana, I, Roma—Milano (in 4°).
- 1927 Louis, Herbert, Albanien; eine Landeskunde vornehmlich auf Grund eigener Reisen, Stuttgart (VIII, 164) «Geographische Abhandlungen» 2,3.
- 1928 Σκενδέρη, Κωνσταντίνου Χ., Ἱστορία τῆς ἀρχαίας καὶ συγχρόνου Μοσχοπόλεως, ἔκδ. 2α ἐπηυξημένη (μετὰ πολλῶν εἰκόνων), ἐν Ἀθήναις.

Σημ. «Ἡπ. Χρ.». Τὰ ἐν τῇ «Συμβολῇ» ἐρωτηματικὰ δηλοῦσιν ὅτι παρὰ τὰς ἐν τῇ Ἑθν. Βιβλιοθήκῃ ἐρεῦνας δὲν κατορθώθη ἡ ἐξακριβωσις τῶν ἐν λόγῳ χρονολογιῶν.